

SATSNING FRÅN KUNSKAP TILL PRAKTIK

Brukare utvecklar missbruks- och beroendevården

NATIONELL SATNING PÅ BRUKARMEDVERKAN

Brukares krav på förändring och förbättring är den viktigaste kraften för att utveckla missbruks- och beroendevården. Därför är brukarmedverkan ett prioriterat utvecklingsområde inom Kunskap till praktik. Representanter för brukarorganisationer har ofta distans till sina problem samtidigt som de har kunskap och erfarenhet som behövs för att utveckla verksamheter. Målet är att brukares medverkan ska få genomslag i form av konkreta, relevanta och prioriterade förbättringar för brukare på både individ-, verksamhets- och strukturnivå.

BRUKARMEDVERKAN

Brukarmedverkan inom missbruksvården har blivit allt viktigare. Brukare ser andra saker än professionella – deras erfarenhet och kunskap är inte något som går att läsa eller studera sig till när det gäller missbruk. Genom brukarens ögon kan vård och stöd anpassas bättre till brukarnas förutsättningar och behov. Den enskilde ska ha möjlighet att påverka sin livssituation, den vård och det sociala stöd han eller hon får. Kommuner och landsting behöver den kunskap som brukarna har för att förbättra den vård och det stöd som erbjuds.

Verktyg för brukarmedverkan på olika nivåer

Man brukar dela in brukarmedverkan i olika nivåer. På individnivå handlar det om den enskildes möjlighet att påverka den vård och stöd som han eller hon får. På verksamhetsnivå handlar det om inflytande över till exempel en klinik eller mottagning. På organisations- eller systemnivå kan det handla om att påverka policies och politik.

BRUKARRÅD FÖR LÅNGSIKTIGT HÅLLBAR BRUKARMEDVERKAN

Med egna synsätt och värderingar hittar brukare andra förbättringsåtgärder än när profession och forskare utvärderar verksamheter. I praktiken ökar inflytandet när brukarråd och verksamheter hittar bra former för sitt samarbete. Ändå har länen brukarråd för lite praktiskt inflytande även på de orter där representanter från myndigheter och brukarråd träffas regelbundet.

Idag finns brukarråd i 19 av 21 län. Där det finns ska brukarnas erfarenheter komma in på rätt nivå, arbetet bör matcha de behov som finns i länet och få genomslag i form av konkreta, relevanta och prioriterade förbättringar för brukarna. För att underlätta arbetet är det viktigt att arbeta fram tydliga roller och en tydlig struktur kring samarbetet mellan myndigheterna och brukarorganisationerna med politisk förankring på lokal, regional och nationell nivå.

”Brukare ser andra saker än professionella – deras erfarenhet och kunskap är inte något som går att läsa eller studera sig till när det gäller missbruk.”

FRAMGÅNGSFAKTORER OCH HINDER FÖR BRUKARRÅD

SÅ FÖRÄNDRAR BRUKARRÅD MAKTRELATIONER

Mellan 2011 och 2012 genomförde FoU Västernorrland en studie på uppdrag av Kunskap till praktik. Syftet var att kartlägga hinder och framgångsfaktorer för brukar-medverkan på kollektiv nivå inom missbruks- och beroendevården. Fokus låg på brukarråden som byggts upp inom Kunskap till praktik.

Resultatet sammanfattas i fem punkter: förändra maktrelationer, avsätta resurser, förankra, skapa delaktighet samt långsiktighet.

Hinder:

- Brukarrepresentanterna har lågt inflytande över missbruks- och beroendevården.
- Gamla traditioner, negativa attityder, liten erfarenhet och okunskap om värdet av brukarrådens kunskap.
- Svårt att komma igång trots att myndigheter visar intresse och ser värdet av att använda brukarnas kunskaper.
- Det finns behov av samsyn och respekt för varandra – att kunna delta på samma villkor för att skapa kontinuitet och stabilitet.

Framgångsfaktorer:

- Att myndigheterna bjuder in till samarbete.
- Konkreta och relevanta frågor att samarbeta kring.
- Myndighetsrepresentanter uppfattar ett stort värde i att få med brukarnas kunskap i verksamhetsutvecklingen.
- Arbetet med inflytande har börjat och behöver tid för att utvecklas.
- Brukarorganisationer går samman och har gemensamma frågor vilket gör dem starka och främjar inflytande.

Detta behövs för att brukarråden ska bli starka:

- Administrativt stöd, till exempel brukarinflytandesamordnare.
- Arvode eller anställning till personer med egen erfarenhet för nedlagd tid, exempelvis en ersättningspolicy i myndigheterna.
- Investering i brukarorganisationer så att de kan utvecklas och vara starka.
- Utbildning av brukarrepresentanter i arbets- och beslutsprocesser.
- Tydlig information och strategisk kommunikation.

BRUKARSTYRDA BRUKARREVISIONER

BRUKARE HJÄLPER VERKSAMHETER ATT SE SAKER PÅ NYA SÄTT

Brukares synpunkter är den kraft som snabbast leder till utveckling av vården. Därför ökar efterfrågan markant på brukarstyrda brukarrevisorer inom missbruks- och beroendevården. Nu finns en speciell metod för brukarstyrda brukarrevisorer inom området.

Krav på hög kvalitet

Att genomföra en brukarstyrd brukarrevison är ett stort åtagande för inblandade brukare. Brukarrevisorerna kräver grundlig utbildning och träning för att garantera hög kvalitet på revisionen. Frågor ska formuleras, intervjuerpersoner rekryteras, svaren sammanställas och analyseras och sen ska revisorerna dra relevanta och giltiga slutsatser för att komma med rekommendationer till verksamheterna. Därför är det ytterst viktigt att skriva in i avtalen att brukarna äger revisionsprocessen och resultatet.

UTBILDNING FÖR UTBILDARE AV BRUKARREVISION

Kunskap till praktiks brukarråd har finansierat utveckling av en metod för brukarstyrd brukarrevison. För att utbildningen av utbildare ska vara hållbar krävs att den sätts in i ett större uppdrag. Därför behövs marknadsföring av de utbildade personerna och påtryckningar på kommuner att använda sig av brukarrevisorer.

Det är avgörande med rekrytering av rätt personer. Utbildningen riktar sig till personer som väljs ut av en styrgrupp bestående av personer från brukarorganisationer. Efter det första utbildningstillfället sker eventuella revideringar i samråd med styrgruppen.

Utbildarna ska väljas ut noggrant utifrån nationell spridning, förankring och bakgrund. Med fördel kan även brukarråd utbildas. Personerna i fråga ska utbilda utbildare, handleda revisorerna under revisionsprocessen samt hantera kontakter med vård och omsorg i samband med exempelvis förhandlingar kring att sätta igång en brukarstyrd brukarrevison – eller efter genomförd revision.

Metoden förutsätter att man bygger in förutsättningar för brukarorganisationerna så att de kan dela med sig av sina erfarenheter genom exempelvis en styrgrupp med brukarrepresentanter. Revisorerna bör själva inte vara brukare i den verksamhet som utvärderas.

Studieförbunden NBV och Sensus

På uppdrag av Kunskap till praktik ansvarar NBV och Sensus för pedagogik, metodik, övningar och organisation av utbildare i brukarstyrda brukarrevisorer. Verdandi har utvecklat och förfinat metoden med en försöksverksamhet i Borlänge och Sundsvall.

Avgörande insatser krävs för att erbjuda brukarstyrda brukarrevisorer:

- ✦ Kontinuerlig utbildning av brukarrevisorer samt utbildning av utbildare i brukarrevison.
- ✦ Utbildningsverksamheten behöver löpande kvalitetssäkras under uppsikt av brukarråd eller brukarrepresentanter.
- ✦ Stödstrukturer behöver upprättas som garanterar att kunskap om hur man genomför brukarstyrda brukarrevisorer sprids och lever kvar.
- ✦ De brukarstyrda brukarrevisorerernas kostnader måste kunna finansieras – exempelvis utbildning av utbildare, arvodering av dessa med mera.

BRUKARSTYRDA BRUKARREVISIONER

Brukarstyrd brukarrevision, en väg till ökat brukarinflytande

Hösten 2012 gav Verdandi ut en metodhandledning som Kunskap till praktik har finansierat. Den syftar till att förbättra kvaliteten och insaterna inom missbruksvården.

Handledningen redogör för alla steg som arbetet med brukarstyrd brukarrevision innebär – från uppdraget att göra revision till genomförande och tolkningen av resultatet, den avslutande rapporteringen samt tips om vad som kan vara viktigt att tänka på i de olika momenten. Avslutningsvis finns en beskrivning av hur man kan sammanställa och tolka svar med hjälp av datorstöd.

Utgångspunkten och metoderna kan i stor utsträckning överföras och anpassas till andra områden där man också vill förstärka brukarinflytandet.

Skriften har diskuterats i Kunskap till praktiks brukarråd och används i studieförbunden NBV och Sensus utbildning av brukarrevisorer under 2013.

Beställ boken hos Verdandi förlag, Slakthusgatan 9, 121 62 Johanneshov. Pris 130 kr (porto och exp-avg tillkommer.)

INFORMERAD FÖR ATT BLI DELAKTIG

För att brukare ska kunna medverka krävs att de är informerade om vad de kan förvänta sig av vården – och hur de kan bidra i brukarstyrda brykarrevisioner.

Problem med alkohol, narkotika, läkemedel eller dopning? Så funkar vården

Informationsbroschyr i fickformat riktad till brukare och deras anhöriga. Broschyren handlar om vad de kan förvänta sig av vård och behandling vid missbruk eller beroende, rätten till samordnad individuell vårdplan samt etik/gränssättning.

Bland annat kan brukare och anhöriga läsa om dopning och läkemedelsberoende, behandling och rehabilitering, kommunens och landstingets samverkan kring personen

som behöver vård, sekretess, graviditet och anmälningsskyldighet angående barn, LVM, samsjuklighet och skydd vid hotsituationer.

Skriften är lättläst och innehåller sex gulmarkerade avsnitt med den viktigaste informationen för den som inte vill läsa allt.

Beställ gratis från
kunskaptillpraktik@skl.se.
Skriv leveransadress och
hur många
du vill ha.

Kraven på brukarmedverkan och brukarinflytande växer

Brukares krav på förändring och förbättring är den viktigaste kraften för att utveckla missbruks- och beroendevården.

Kunskap till praktiks brukarråd har byggt upp brukarråd i 19 län och utvecklat en metod för brukarstyrda brukarrevisioner som ger brukarna en röst. Metoden förutsätter att man bygger in förutsättningar för brukarorganisationerna så att de kan dela med sig av sina erfarenheter genom exempelvis en styrgrupp med brukarrepresentanter.

Läs mer om SKL:s satsning på
www.skl.se/kunskaptillpraktik

